

הַלְבוֹת צִיצִית סִימָן י

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה לא נופרה]

כְּדוּרָה שֶׁחֲסִיטִים עוֹשִׂים, נִרְאֶה דִּלְכָלִי עֲלֵמָה מְהִיגָה תְּפִיחָה (10).

10) וכן לענין עשיית הנקב בתוך שיעור שלש אצבעות משפתה כשכופל את שפת הטלית, כתב החו"א (כלים סי' לב ס"ק יג) שאין למדוד לפי גודל הטלית אם יפשוט את הכפל, אלא יש למדוד לפי שיעורה לאחר שכפל ותפר, ואין לחוש שבכך שאינו חותך את הכפל נראה שהוא צריך לו.

[משנ"ב ס"ק טו]

שָׁאם תִּפְשֹׁטוּהָ.

11) ואף שכשכופל את הטלית ומטיל בה את הציציות בכל הכנפות נמצא שמחברה באופן שלא תוכל להיפשט, ביאר הגרי"ד סאלאוויצ'יק (ישורון ח"י עמ' ריח) שמדובר שלא כפלה בשווה, ונמצא שבצד אחד מטיל את הציצית על מקום שאינו כפול.

[משנ"ב ס"ק טז]

וְאִם קָפְלוּ מִחֲמַת שֶׁהִבְגֵד אַרְףּ מֵאֵד פִּי שְׁנַיִם בְּקוֹמָתוֹ, שְׁאִין יְכוֹל לְלַבְּשׁוֹ אֶלֶּאֱאִם־כֵּן קָפְלוֹ, יֵשׁ פּוֹסְקִין דְּפוֹטְרִין אוֹתוֹ לְגַמְרֵי מִן הַצִּיצִית, דְּאִין שָׁם בְּגַד עֲלִיזָה (12).

12) ואם כבר הטיל בו ציצית, כתב בביה"ל לקמן (סי' טו ס"ג ד"ה טלית), שאף אם יחלקנו לשנים פסול הוא לדעה זו משום 'תעשה ולא מן העשוי'.

[משנ"ב ס"ק יח]

דְּכָל זְמַן שֶׁהָיָה מְכַפֵּלֶת וְלֹא נִתְפַּשְׁטָה (13), שָׁם טְלִית עֲלִיָּה כְּמוֹ שֶׁהָיָה כְּפוּלָה (14).

13) וטלית כפולה שדרכה לפעמים בשעת לבישתה להיפשט, כתב הגרי"ח קניבסקי (מסכת ציצית סי' בפי' ארגמן ד"ה טלית) שדינה כטלית פשוטה שצריך להטיל בה את הציציות בכנפיה הפשוטות.

14) ובגד שדרך לבישתו כשהוא מקופל ואז אין בו שיעור, וגם כשפושטו ומניחו הוא מקופל ומתחילתו נעשה לשם כך, צידד בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' רעב) שאינו חייב בציצית, ולכן כתב ללמד זכות על מנהג העולם שלא להטיל ציצית בצעיפים, מפני שאחר קיפולם אין בהם שיעור חיוב ציצית.

[משנ"ב ס"ק יט]

וְאִין יִלְבָּשׁ בְּגַד זֶה, הָאֵ יוֹתֵר מְאֻרְבַּע צִיצִית אֶסוּר לְהוֹסִיף לְכֻלֵּי עֲלֵמָה [נֶעֱזַן בְּפִרְיָמְגָדִים] (15).

15) שם כתב (אי"א ס"ק ז), שיש לומר שכוננת הרמ"א היא, שטוב לעשות ציצית הן בכנפות הפשוטות והן בכנפות הכפולות, ואין דבר משום 'בל תוסיף' כיון שעושה זאת מחמת הספק.

[משנ"ב ס"ק כא]

הִינּוּ בֵּין שְׁנֵתְפֹן לְכַטֵּל אוֹ נִתְפֹּן לְהוֹסִיף, וְכֵן שֶׁחֲתַךְ הָרֵאשׁוֹנוֹת אוֹ הַשְּׁנִיאוֹת (16).

16) ואף שלכאורה בשעת הטלת הציצית השניה עבר ב'בל תוסיף' [אם לא התכוון לבטל את הראשונה], ואם כן טלית זו פסולה, ולא יועיל שיחתוך את הציצית הראשונה שהרי לא תישאר אלא הציצית השניה שבה לא עשה שום שינוי מעשה, ופסולה משום 'תעשה ולא מן העשוי', כתב השו"ע הרב (סי"ד) שכיון שיש איסור 'בל תוסיף' להטיל את השניה, אם כן אין עשייתה נחשבת לכלום וכאילו לא עשאה, ורק כשחותך את הראשונה נחשב כאילו עכשיו עושה את השניה. והחו"א (או"ח סי' ב ס"ק ה) ביאר באופן אחר, שאף שבהטלת השניה יש בכך צורת פסול שאם ילבש כך את הטלית יעבור ב'בל תוסיף', מימ כיון שלא נגמרת עשייתה עד שישיר את הראשונה, אין בכך משום 'תעשה ולא מן העשוי'.

[ביה"ל ד"ה אלא אם כן]

דִּשְׁם פֶּסַק הַרַמְבַּ"ם וְהַשְּׁלַחַן עֲרִיף לְקַפֵּן בְּסִימָן לֵב סַעִיף נֹא שֶׁהָיָה חוֹט הַתְּפִיחָה סוֹכֵב מִשְׁפִּי וְרוֹחוֹת (17).

17) היינו, כמו שכתב במשנ"ב שם (ס"ק רכט), שיהיה תופר בשתי מחטים, אחת יוצאת לאחור והאחרת נכנסת לצד פנים.

[ביה"ל ד"ה רבו סתום]

וְצִרִף אַחַר שְׁפִיחֵי הַקְּרָסִים לְהַמִּיר הַצִּיצִית וְלְהַזְזֵר וּלְקַשְׁנָה (18).

18) וכן מי שאסר בקונם לזמן את טליתו על כל העולם, ובזמן האיסור הטיל בה ציצית, כתב בשו"ת תורה לשמה (סי' ו) שיש בכך פסול של 'תעשה ולא מן העשוי', וצריך להתיר את הציציות ולחזור ולקשרן. אמנם אם טעה ובירך על טלית זו, יתיר את נדרו למפרע אצל חכם, ונמצא שבשעת הטלת הציצית היתה הטלית מותרת לכל העולם.

אמנם לענין סוכה הנמצאת תחת גגות העשויים להיסגר בשעת הגשמים, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תרכו ס"ק יט) שאפילו לדעת האחרונים הסוברים שאין לעשות סוכה בשעה שהגג סגור, מותר לסגור את הגג בשעת הגשמים ולפתחו לאחר מכן, ואין דבר משום 'תעשה ולא מן העשוי', כיון שנעשתה הסוכה בהכשר.

ולגבי הכופל את כנפות הבגד על הציציות ותופרן כך לזמן הכיבוס ולאחריו מתיר את התפירות, כתב בשו"ת הר צבי (או"ח ח"א סי' ז) שכיון שמתחילה נעשו הציציות בהכשר והפסול הומנ אינו בגוף המצוה, אין בכך פסול של 'תעשה ולא מן העשוי'. וכן לגבי המפקיר טליתו וחוזר וזכה בה, אף שבזמן ההפקר היתה פטורה מציצית, כתב (שם) שמי"מ אין בכך פסול של 'תעשה ולא מן העשוי'.

הלכות ציצית סימן י

לחמרא (כו) וחיב (ט) בציצית, ואין יוציאין בו (י) (כו) בשבת: ח קאפ"ה שהיא פתוחה בענין שישי לה ארבע קנפות, אם יקבעו בה (כח) אשטרינג"ה (י"ב) (כט) *לעשותה כסתומה כדי לפטרה מציצית, אינו מועיל תקון זה אם לא תהיה קבועה מתצי ארפה ולמטה לכל הפחות, וגם שתהיה קבועה למטה מהחגור, למען יהיה הרב הסתום רב הנראה לעינים, דאם לא-כן יאסר *משום (ל) מראית העין: ט להנפנים צריך (לא) שיהיו מרבעות *ולא שיהיו עגלות: י *מצנפת פטורה, אפלו של ארצות המערב שישני ראשיה משלכים על כתפיהם וגופם, וף-על-פי שמתפסה בה ראשו ורבו, פטור, (לב) *בין שעקרה לכסות הראש, ד'כסותך' אמר רחמנא (יג) (לג) ולא כסות הראש: לא *נסודך

כ שהרי"ק שם ל סהרי"א, וכן כתב העשור מ סהרי"א ובספורי נפתר ואחרות חיים נ בתי"וסף מפקח טעמים

באר היטב

להלבישן בענין אחר, אין חזבין בציצית, לכן נהגו להקל, ומלבד שקורין דא"ק שפוקר למעלה חתיכת בגד מרבעת ומנח על כתפו מאחוריו, שקורין קאלנע"ר, פשוט הוא דפטור, דהרי לצד מעלה אין לו קנפות רק כנפות הקאלנע"ר הפנתין לו קצת מאחוריו, ואין זה קנפות, הואיל ואין השני קנפות שמאחוריו מכנפות כנגד הקנפות שלפניו, עכ"ל ד"מ. וכתב המ"א: וזמ"מ דא"שמים יעשה קרן אחת עגלה, כמש"ש ב"י בשם ה"קנים: (יג) ולא כסות הראש. ומה שעושים עטרה לשלית, לא מפני שעקרה נעשה לכסוי הראש, אלא משום חבר שציצית העליונים לא יתחלפו למטה. וע"ל סימן ח ס"ד ק פכתתי שהאר"י ז"ל לא היה מקפיד על זה:

משנה ברורה

כי אז לא נקרא כת ד' קנפות, וקרוב הדבר שהמברך מברך לבשלה, ועל-כך פנים לא עדיף מן בגד שחציו פתוח דחיב בציצית, ואסור לברך עליו ואסור לצאת בו בשבת; אלא צריך למדוד אף מה שלמעלה מן הידים, והנכב חשוב גם-כן כאלו הוא סתום. ועין בבאור הלכה: **(כו) וחיב בציצית**. אכל (ל) אין מברכין עליו: **(כז) בשבת**. דשמא פטור, והציצית הוי כמשו"י, וכדלקמן בסימן יג²⁰. ועין במגן אברהם שכתב דאף לכתמית אסור, דאין עושין ספק דרבנן לכתחלה. ורבים (לז) מן האחרונים מסקימים עם העלת-תמיד דמקל בזה: **ח (כח) אשטרינג"ה**. הוא דבר המתכבד צדיד הכגד אחת אל אהת: **(כט) לעשותה כסתומה**. ולכן אין לעשות בטלית-קטן קרסים למטה מחציו, דהוי כסתום. (לו) והוא שנוכפפין מאד ראשי הקרסים לצד השני, שאינו יכול להתייך אלא על-ידי מעשה, דבנה חשיבי חבור גמור הן לענין כלאים והן לענין ציצית, אכל בלאו הכי לא חשיב חבור על-ידי²¹: **(ל) מראית העין**. וההולך בטלית-קטן תמיד תחת בגדיו, ואף כשהוא הולך ברשות הרבים הוא בהצנע, יש להתייך דלא שיק בנה מראית עין (חידושי רע"א): **ט (לא) שיהיו מרבעות**. דאין עגול נקרא כנף²²: **י (לב) בין שעקרה**. (לו) הכין לו מתחלה רק בשביל כסוי הראש: **(לג) ולא כסות הראש**. (לז) ומה שעושים עטרה לשלית, לא מפני שעקרה נעשה לכסוי הראש, אלא משום חבר שציצית העליונים לא יתחלפו למטה²⁴. ועין לעיל סימן ח סעיף קטן ט פכתתי שהאר"י ז"ל לא היה מקפיד על זה, וכן מכריע האליה רבה להקל אם נקרא למעלה וכיצא בזה²⁵:

באור הלכה

דכלאו העור היה רבו סתום, עין שם. ולכאורה יש לדמות זה להא דקומא לן דאפלו אם הברך בעצמותו היה עגל בלי קנף קלל, וכפומתי היה של עור, אפלו הכי חיב בציצית: ודיו זה דרבו סתום ופתוח הלא משם למדוין. כדאימא בבית-יוסף, ועין: *** לעשותה כסתומה**. עין במשנה ברורה בפה שכתב והוא שנוכפפין מאד וכו', הוא מהמגן-אברהם בשם תרומת-העין. ואף דאחר-כך כתב מהמגן-אברהם דאפשר דמכל מקום אסור מפני מראית העין, שנקרא קסחים, והדבר-החיים העמיק את דבריו, עין באליה רבה ובאצות-החיים שהספימו עם הנפנת הגדולה והספר זכרונות להקל, וכן הגאון ר' עקיבא איג' בחידושי הקשה על זה; ובפרט למה שהענינו במשנה ברורה בשם חידושי רע"א דההולך בטלית-קטן תמיד תחת בגדיו, ואף כשהוא הולך ברשות הרבים הוא בהצנע, יש להתייך דלא שיק בנה מראית עין, בנדאי הדיו בזה דמטר לפי מנהגנו שאנו הולכין תמיד בטלית-קטן תחת הבגדים: *** משום מראית העין**. משמע בלבד ובעלת-תמיד יהא דיון הבגדים שרצן פתוח צריך שיהיה רב הנראה לעינים ולא חצוים, כדי שלא יחשבו עליו שהוא מברך לבשלה. כתב באצות-החיים: בגדים שיש להם ארבע קנפות ולובשם דרך מלבד וחוגר עליהם בחגורתו מחצי ארפה ולמטה, אפלו אם חוגר בחוק לא נפטור על-ידי-כן מחיוב ציצית, אכל אם קובע בהם לילאות בשני העדדים וקושטם בקשר של קומא, יש להסתפק אם נפטרים על-ידי-כן מחיוב ציצית, דאפשר דיש לדמותו לכלאים, ועל-ידי קשיה נעשה חבור, ואם-כן בענינו מבשלו מתורת ארבע קנפות, או לא. ועין שם במ"ל: *** ולא שיהיו עגלות**. לרוב עינו עד פנה נקרא בשם עגלות; דאין סקרא לומר ועל-ידי משנה שיעגל חזו של הכנף פטור שוב הכנף מציצית²³, דלא יהא עדיף רבוע הכנף מרבע המזבח, דקומא לן שם בוכחים סב רבוע המזבח וכן הקנפות מעכב, ואפלו הכי קומא לן בחלין יח דאם נפגם המזבח פחות משפח או כותה כשר, ולא נזכר שם שום נפקא-מנה בין אם נפגם במקום חזו של קרן או בשאר מקום המזבח, משמע דבכל פוגי כשרה. ועין בספר דף מט ע"א בתוספות ד"ה ששל, דהטעם: דלא בטל מפניו צידן שם רבוע; אך אפשר דיש לחלק בין המזבח שהוא גדול כמזוהו לענינו, וצריך עיון: *** בין שעקרה וכו'**. עין במשנה ברורה. ובאצות-החיים הקליב דאם נקמה בה ראשו ורבו חיב בציצית.

דבר השלחן-ערוך, כמו שאבאר. א. הקשה ממה דאימא בספרי (הובא בב"י): 'בה', פרט למעפרת שאינו מכסה בה ראשו ורבו; ובאמת הוא פשוט דהכי פרושו: שאינו עשוי לכסות ראשו ורבו, דעקרו עשוי רק לכסות הראש לבד. וכן נראה מבאור הגר"א שיהיב בבאורו שהיא דהספרי ואפלו הכי לא השיג בזה על השלחן-ערוך. ומה שהביא עוד מהאחרות-חיים שכתב בשם בה"י דמצנפת אין ראיה לציצית, דאין ראיה לציצית אלא כסות החופה רב גופו של אדם, נמי הכי פרושו: דרוקאם אמ נעשה מתחלה להיות חופה רב גופו של אדם, מה שאין כן בנה דעקרו נעשה לכסות הראש בלבד, וכמו שהביא הגר"א ראה: ממזכרי כסות. עין שם. ומה שהביא עוד ממה שכתב האחרות-חיים: בספרי ממצע כסות הראש מ'סותה'; דהאי לאו כסות הוא, אף-על-גב שיש בו לכסות ראשו ורבו של קטן פטורה, עכ"ל, ומשמע הא אם מכסה בו ראשו ורבו של גדול יתבטל, עיי"ש. איתא ראה לל, דבכל הלכות ציצית לא מצינו חלוק בזה, ואדרבא, מצינו בכל מקום דזהו ששור בגד לענין ציצית, ועל-כך לא הצריך להשיענו יותר רבותא; ומה דלא נקט סתם ראשו ורבו, דבר היתה נקט. גם מה שהקשה על מה שכתב בבית-יוסף דלכתפורה ופרת אפלו אם מכסה בה ראשו ורבו פטור, מדברי הכפתור ופרת גופא שהובא בבית-יוסף דחיב את המצנפת של בני ארצות המערב, וכבר הקשה קצתא זו הלכה-חמורות, ובאמת גם זה אינו, דהעקר כמו שפתיך האליה ודאי והכפונה שיש בו כדי לכסות אכל הוא אינו מכסה את עצמו, וכן הוא בהקדא בדרך-ימשה הארץ לפי דברי הכפתור ופרת, עיי"ש, ובחנם דתהו האצות-החיים. ומה שהקשה האצות-החיים על זה, דהא כאן בשלתנו שהשור באר בהקדא דאפלו מכסה את עצמו פטור, פשוט דזה פתח לפי מסקנתו בבית-יוסף דבני ספר לא סכינא להו הכפתור ופרת, והוא פוסק כמותיו מנו שכתב בס"א. והרועה להחמיר, נעשה קרן אחר עגל: *** סודר שנותנין וכו' פטורים**. עין במשנה ברורה. והטעם לזה כתוב בבית-יוסף, שעקר הבאת הסודרים ההם מתחלה הוא כדי להתעשר בהם סביבות הראש מפני הקר ולעשות על צל הראש בזמן החם, וגם לכסות בה הראש בהתחיות הכגד בעת שהוא עולה לקרא בתורה; ולכן אף שרוב היום הוא מביאה על הגוף, שוב תהו לה כסות ראש ופטור. ועוד יש לומר, שעקר הבאת הסודרים ההם הוא להשתמש בהם לכמה דברים: לחגור בהם

שער הציציו

(לז) לביש ומגן-אברהם: (לז) אליה רבה ונהר שלום ואצות-החיים, וגם הסי"א אדם מצדד להקל: (לו) מגן-אברהם ותרומת-הרשן: (לז) מבאור הגר"א: (לז) עלת-תמיד:

הַלְכוּת צִיצִית סִימָן י

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק כו]

אָבֵל אֵין מְקַרְבֵּין עֲלֵיוֹ¹⁹].

19) אכן, ולענין מי שחיובו בציצית הוא רק מספק כגון טומטום ואנדרווגינוס, כתב לקמן (סי' יז ס"ק ו) שרשאי לילך בבגד שחציו פתוח בלא ציצית, ומ"מ צידד שם שיתכן שיש להחמיר בזה מפני מראית העין.

[משנ"ב ס"ק כז]

דְּשָׂמָא פְטוּר, וְהַצִּיצִית הָיָה כְּמִשְׁוֵי, וְכַדְלֵקְמֵן בְּסִימָן יג²⁰].

20) והחזו"א (או"ח סי' ג ס"ק כח) כתב שדבר זה צ"ע, שהרי אף על פי שבגד זה אינו חייב בציצית אלא מחמת הספק, מ"מ אין הוא חשוב כמשאווי, שהרי יש צורך בתליית חוטי הציצית כדי לצאת ידי הספק, וכיון שאין החוטים עומדים להינטל, הרי הם בטלים לבגד וחשובים כבגד עצמו, ולפיכך יוצאים בו בשבת. ודעת הגרש"ז אויערבך (ש"ש פ"ח הע' קמח) שיתכן שאף השו"ע סובר כדברי החזו"א, ומה שפסק שבגד שספק אם הוא חייב בציצית אין לצאת בו בשבת, אין זה אלא כשדעתו לשנות את הבגד לאופן שיתחייב בודאי בציצית, ולכן במצבו כעת אין לו צורך בציציות, וכיון שדעתו להשתמש בחוטי הציצית לאחר שישנה את הבגד אין הם בטלים לבגד. [וכעין זה כתב בשו"ת משיב דבר ח"א סי' ב].

אמנם, דן הגרש"ז אויערבך (שם) שיש להביא ראיה לאסור לצאת בבגד שספק אם הוא חייב בציצית גם כשאין בדעתו לשנות את הבגד לאופן שיתחייב בודאי, ממה שכתבו התוס' (חולין פד, ב ד"ה תקיעת) שאין לטלטל שופר בראש השנה עבור טומטום ואין זה נחשב לטלטול לצורך, אף שמספק יש לחייבו בשמיעת שופר, וכן יש לומר שאף הציצית תחשב כמשא, ואינו מועיל הספק של קיום המצוה בה להחשיב אותה לדבר שיש בו צורך, ומאידך כתב, שיש לומר שכיון שמחמת הספק אסור ללבוש את הבגד בלי הציצית, הרייה נחשבת לצורך של הבגד, וסיים בצי"ע.

[משנ"ב ס"ק כט]

הַבְּנֵה תְּשִׁיבֵי חֲבוּרָה גְּמוּר הֵן לְעֵנֵן פְּלִאִים וְהֵן לְעֵנֵן צִיצִית, אָבֵל בְּלֹא הָיָה לֹא תְּשִׁיבֵי חֲבוּרָה עַל־יְדֵי־הָיָה²¹].

21) ולענין בגד המחובר בצדדיו על ידי כפתורים, כתב הא"א (בוטשאטש, מהדורת ד"ה כעת) שדינו כבגד המחובר בקרסים שנפתחים בקלות, הנחשב כפתוח.

[משנ"ב ס"ק לא]

דָּאֵין עֲגוּל נִקְרָא בְּנֵה²²].

22) ובענין טלית ששתי כנפות מצידה האחד מרובעות ושתי הכנפות מצידה האחר עגולות, וחתך בטלית בצד הכנפות העגולות סמוך להתחלת העיגול משני הצדדים כדי שיחשבו הכנפות מרובעות, כתב החזו"א (או"ח סי' ג ס"ק לו) שאם אין החתך מתמשך על רוב רוחב הטלית מכנף אחת לחברתה, אינו נקרא כנף. וצידד שיתכן שדי אם שני החתכים יחד הם על רוב רוחב הטלית [אף שבכל חתך לבדו אין רוב כנגד הנשאר] ורק מיעוט אינו חתוך, אבל במיעוט חתוך לא נקרא כנף.

[ביה"ל ד"ה ולא שיהיו עגולות]

צִרְיָן עֵינֵן עַד פְּקָה נִקְרָא בְּשֵׁם עֲגוּלוֹת; דָּאֵין סְבָנָא לֹמַר דְּעַל־יְדֵי מְשֻׁהוּ שְׂעִיגַל הָדֵן שֶׁל הַכֵּנֶף תְּפִטֹר שׁוּב הַכֵּנֶף מִצִּיצִית²³].

23) אכן, בדינים והנהגות (פ"ב אות ג) כתב בשם החזו"א, שאם למראית העין נראות הכנפות כמרובעות, חייב הבגד בציצית. ובספר שונה הלכות (ס"א) הביא את דברי הביה"ל שנשאר בצי"ע [אמנם בסדר עשיית הציצית (סוף סי' כד) כתב: "ויהיו הכנפות מרובעות ריבוע גמור"].

ולענין שיעור העיגול שבו ודאי פטור הבגד מציצית, כתב המור וקציעה (ד"ה בספרי) שהוא שיתרחקו הצדדים מהוית על ידי העיגול בשיעור שלש אצבעות, שיתור מכך כבר לא ניכר אורך ורוחב בכנף. והערוך השלחן כתב (סכ"ב) שהפטור של כנף שאינה מרובעת הוא כשיש בכנף עיגול שאורך היקפו הוא שלשה טפחים.

ולענין תפילין שדינן להיות מרובעות, כתב לקמן (סי' לב סל"ט ד"ה נתקלקל ריבוען) שפשוט הוא שפגימה קטנה כדי הגירת ציפורן אינה פוסלת את הריבוע שלהן, ובמעט יותר מזה צ"ע.

[משנ"ב ס"ק לג]

אֵלֶּא מִשּׁוּם הָפֵר שְׂצִיצִית הָעֲלִיוֹנִים לֹא יִתְחַלְפוּ לְמִטְהָה²⁴ וְכֹר, וְכֵן מְקַרְיֵעַ הָאֵלִיָּה וְבָהּ לְהַקְלֵל אִם נִקְרַע לְמַעְלָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ²⁵].

24) ולעשות עטרה מכסף או מזהב בחלק המונח על הראש, כתב הערוך השלחן (סי' שאינו כדאי, משום שנראה שיעקר הטלית היא בחלק שעל הראש, ובאמת הרי העיקר הוא בחלק שעל הגוף. מאידך, בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סי' כ אות ג) כתב שמוכח מהאחרונים שאפשר לעשות עטרה מזהב או כסף, וגם לטעם שהובא במשנ"ב לעיל (סי' ח ס"ק ט) מסתבר שאין לחלק בין משי לבין עטרה מזהב וכסף, ויש לנהוג כמנהג מקומו.

25) ואפילו אם לא נקרעה הטלית עד שאינה ראויה ללבישה, אלא רק באופן שאין בצידה העליון נוי מצוה, כתב בשו"ת אגרות משה (שם ח"ב סי' מז) שיש להקל בזה ומותר להופכה.